

ASPECTE GENERALE PRIVIND EVALUAREA PATRIMONIULUI CULTURAL ISTORIC DIN ROMÂNIA

Diana SLOBOZIAN

diana.slobozian@emi.utm.md

***Summary:** Cultural heritage is the legacy of physical artifacts and intangible attributes of a group or society that is inherited from past generations. Not all legacies of past generations are "heritage", rather heritage is a product of selection by society.*

The analysis highlighted the legislation in the field, the responsible institutions and other specific characteristics. In order to reach a conclusion on the values of cultural goods, evaluators apply specific evaluation methods, which are included in the three approaches in the evaluation, the market approach, the cost approach and the income approach. But one of the main challenges concerns the formulation of a complex of improved methods for assessing cultural heritage.

***Cuvinte cheie:** patrimoniu cultural; legislația; instituții specializate; termeni de referință; metodele de evaluare.*

Introducere

De-a lungul timpului noțiunea de patrimoniu cultural a cunoscut numeroase definiții și interpretări. Centrul Internațional pentru Studiul Prezervării și Restaurării Proprietății Culturale (ICCROM) prezintă nu mai puțin de 60 de definiții ale patrimoniului cultural, respectiv proprietății culturale, cea mai veche dintre ele datând din anul 6 d. Hr.

În baza celor prezentate anterior se poate concluziona că patrimoniul cultural este un concept în continuă extindere și dezvoltare, ceea ce face dificilă identificarea elementelor componente ale acestuia. Practic, fiecare modificare a conceptului conduce la reevaluarea activelor care intră sau ar putea să intre în sfera patrimoniului cultural.

În consecință, va fi cu atât mai dificil de procedat la evaluarea patrimoniului cultural și a efectelor economice care decurg din valorificarea sa.

Conținut – definierea. Conform legislației române patrimoniul cultural național este format din totalitatea bunurilor care reprezintă o mărturie și o expresie a valorilor, credințelor, cunoștințelor și tradițiilor naționale, indiferent de regimul de proprietate al acestora. [1]

Legislația. La nivelul României, județul Suceava ocupă o poziție importantă în ceea ce privește diversitatea și numărul peisajelor culturale și importanța orașelor sau satelor-moștenire, ansamblurilor, siturilor și monumentelor culturale.

Patrimoniul cultural național beneficiază de reglementări prin actele normative naționale, precum:

- Legea nr. 422/2001 privind protejarea monumentelor istorice [2]
- Ordinul Ministerului Culturii și Cultelor nr. 2260/18.04.2008 privind aprobarea Normelor metodologice de clasare și inventariere a monumentelor istorice [4]
- Legea nr. 120/2006 privind monumentele de for public
- Legea nr. 462/2003 pentru modificarea și completarea Ordonanței de Guvern nr. 43/2000 privind protecția patrimoniului arheologic și declararea unor situri arheologice ca zone de interes național [3]
- Ordinul nr. 2237/2004 privind aprobarea Normelor metodologice de semnalizare a monumentelor istorice [5]
- Ordinul nr. 2684/2003 privind aprobarea Metodologiei de întocmire a obligației privind folosința monumentului istoric și a conținutului acesteia [6]

Regimul juridic general al monumentelor istorice este reglementat de legea nr. 422/2001. Potrivit acestei legi monumentele istorice sunt bunuri imobile, construcții și terenuri situate pe teritoriul României sau în afara granițelor, proprietăți ale statului român, semnificative pentru istoria, cultura și civilizația națională și universală.

Monumentele istorice sunt parte integrantă din patrimoniul cultural național și sunt protejate prin lege, printr-un ansamblu de măsuri cu caracter multiplu (științific, juridic, administrativ, financiar, fiscal și tehnic) menite să asigure identificarea, cercetarea, inventarierea, clasarea, evidența, conservarea, inclusiv paza și întreținerea, consolidarea, restaurarea, punerea în valoare a monumentelor istorice și integrarea lor social-economică și culturală în viața colectivității locale.

Conform legii nr. 422/2001 se stabilesc următoarele categorii de monumente istorice, bunuri imobile situate suprateran, subteran sau subacvatic:

a) monument – construcție sau parte de construcție, împreună cu instalațiile, componentele artistice, elementele de mobilare interioară sau exterioară care fac parte din acestea, precum și lucrări artistice comemorative, funerare, de for public, împreună cu terenul aferent delimitat topografic, care constituie mărturii cultural-istorice semnificative din punct de vedere arhitectural, arheologic, istoric, artistic, etnografic, religios, social, științific sau tehnic;

b) ansamblu – grup coerent din punct de vedere cultural, istoric, arhitectural, urbanistic ori muzeistic de construcții urbane sau rurale care împreună aferent formează o unitate delimitată topografic ce constituie o măturie cultural-istorică semnificativă din punct de vedere arhitectural, urbanistic, arheologic, istoric, artistic, etnografic, religios, social, științific sau tehnic;

c) sit – teren delimitat topografic cuprinzând acela creații umane în cadrul natural care sunt măturii cultural-istorice semnificative din punct de vedere arhitectural, urbanistic, istoric, artistic, etnografic, religios, social, științific, tehnic sau al peisajului cultural.

Potrivit legislației actuale din Romania [2] și [1], o prima particularizare a ceea ce se numește generic „patrimoniul cultural”, o reprezintă gruparea sa în 2 mari categorii:

a. patrimoniu tangibil (bunuri culturale mobile și imobile, monumente, ansambluri, situri arheologice etc.) și

b. patrimoniu intangibil (obiceiuri, credințe, muzica, folclor oral etc.).

Instituții specializate. În urma analizei legislației și a organelor specializate în domeniul patrimoniului cultural au fost identificate următoarele instituții specializate:

Ministerul Culturii și Cultelor - potrivit art. 27 din legea nr. 422/2001 este instituția care elaborează și asigură aplicarea strategiei naționale și urmărește respectarea prevederilor legale și a normelor și metodologiilor din domeniul protejării monumentelor istorice. Această instituție reprezintă statul în relația cu proprietarii de monumente istorice și cu titularii altor drepturi reale asupra acestora. [7]

Institutul Național al Monumentelor Istorice - art. 29 alin.(1) din legea nr. 422/2001 menționează, ca instituție publică aflată în subordinea Ministerului Culturii și Cultelor.

Oficiul Național al Monumentelor Istorice - alin.(1) al art. 30 din legea nr. 422/2001 este numit, ca instituție publică cu personalitate juridică.

În vederea stabilirii cadrului evaluării patrimoniului cultural istoric de către membrii adevăr au fost convocate două ediții a conferinței, cu genericul „Evaluarea bunurilor din patrimoniul cultural - istoric”. Prima ediție a acestei conferințe a avut loc în perioada 18-19 octombrie 2008 în Suceava. Cea de-a noua ediție a conferinței cu tema „Evaluarea bunurilor din patrimoniul cultural - istoric” a fost transmisă live, în data de 15 octombrie 2020.

Așa cum și la edițiile anterioare, și de data aceasta au fost prezenți specialiști în evaluarea bunurilor culturale și istorice, critici de artă și muzeografi. Pe lângă aceasta, în cadrul prezentărilor din această ediție, au fost discutate detalii tehnice și judiciare legate de evaluarea bunurilor mobile de patrimoniu cultural. [8]

Asociația Națională a Evaluatorilor Autorizați din România a publicat spre dezbateră următorul “Îndrumar în evaluarea bunurilor culturale mobile” Publicat în 2020 [9]

Termenii de referință ai evaluării. La începutul evaluării, precum și pe parcursul acesteia, evaluatorul trebuie să stabilească termenii de referință ai evaluării care vor fi agreeți cu clientul și vor fi precizați în scris într-un document contractual.

1. *Identificarea evaluatorului și a competenței acestuia* - evaluatorul trebuie să aibă specializarea Evaluarea bunurilor mobile (EBM).

2. *Identificarea clientului și a oricărui alți utilizatori desemnați* – include identificarea clientului evaluării și a altor utilizatori desemnați, precum și modul în care aceștia vor putea utiliza raportul respectiv;

3. *Identificarea scopului evaluării* – sunt o mare varietate, scopul fiind stabilit de comun cu clientul raportului de evaluare;

4. *Identificarea bunurilor mobile supuse evaluării* - diversitatea bunurilor culturale mobile nu permite o abordare unitară a criteriilor de

identificare. Totuși, în cele mai multe cazuri, un minim de informații de identificare trebuie să cuprindă: tipul bunului cultural, denumirea sau descrierea, dimensiunile, tehnica și materialul, atelierul sau artistul, vechimea, starea de conservare, inscripțiile (semnătură, poanson, incizii etc.). Este necesară chestionarea autenticității bunului cultural evaluat. Identificarea intervențiilor de restaurare ale bunului cultural se reflectă în starea lui de conservare. Identificarea bunurilor culturale mobile evaluate pe amplasament (instalate), implică, suplimentar, localizarea bunurilor prin adresa poștală și/sau prin descrierea legală sau prin alte referințe asemănătoare. Este necesară identificarea oricăror documente (cum ar fi certificate de clasare, rapoarte de expertiză, cataloage de expoziții, publicații, monografii) care reproduc sau se referă la bunul evaluat.

5. *Stabilirea tipului valorii estimate* – este în legătură directă cu scopul evaluării;

6. *Data evaluării* - aceasta poate să nu fie menționată în mod expres în documentele contractuale care se referă la evaluări ce vor fi elaborate în baza unor comenzi viitoare (cum este cazul contractelor de prestări servicii de evaluare încheiate cu instituțiile de credit). Documentele contractuale trebuie însă să indice intervalul de timp în care urmează să se emită raportul de evaluare și data de la care decurge acest termen. Data evaluării nu poate fi ulterioară datei raportului.

7. *Stabilirea documentelor pentru elaborarea evaluării;*

8. *Natura și sursa informațiilor pe care se va baza evaluarea;*

9. *Ipotezelor și ipoteze speciale*

10. *Restricții de utilizare, difuzare sau publicare* - bunul cultural este clasat în Patrimoniului Național Cultural Mobil și nu poate fi exportat. Bunul cultural este proprietate publică și nu poate fi înstrăinat;

11. *Declararea conformității evaluării cu standardele de evaluare aplicabile în România, sau explicarea cauzei neconformității;*

12. *Descrierea raportului.*

Metodele de evaluare specifice

Pentru exprimarea unei concluzii asupra valori bunurilor culturale mobile, evaluatorii aplică metode de evaluare specifice, care sunt incluse în cele trei abordări în evaluare:

1. Abordarea prin piață în cazul evaluării bunurilor culturale ca și în cazul altor bunuri imobile și mobile este o abordare în evaluare care oferă o indicație asupra valorii prin compararea bunului subiect cu bunuri identice sau similare, al căror preț este cunoscut. .

Abordarea prin piață este relevantă în cazul în care există informații de piață suficiente care pot fi verificate; în lipsa acestor informații aplicabilitatea abordării prin piață poate fi limitată.

Tehnicile de comparație uzuale folosite în cadrul abordării prin piață sunt:

- tehnica identificării (potrivirii) directe;
- tehnica asimilării.

În cadrul tehnicii asimilării, preturile comparabilelor sunt ajustate pentru a reflecta diferențele dintre fiecare bun cultural comparabil și bunul cultural subiect. Nu este permisă utilizarea unor ajustări fără prezentarea modului de estimare al acestora. Valoarea finală este indicată de comparabila care este cea mai apropiată de bunul cultural subiect și asupra prețului căreia s-au efectuat cele mai mici ajustări.

Evaluarea bunurilor culturale prin abordarea prin piață implică analize diferite, în funcție de ipotezele evaluării (de exemplu, ipoteza păstrării într-un muzeu impune cuantificarea suplimentară a contribuției la prestigiul muzeului sau la moștenirea culturală națională).

2. Abordarea prin venit în cazul evaluării bunurilor culturale se estimează valoarea bunului cultural prin convertirea în valoare a unei forme de venit generată de bunul cultural respectiv.

Abordarea prin venit poate fi utilizată pentru evaluarea bunurilor culturale individuale, care sunt închiriabile.

În mod normal, abordarea prin venit nu este practică pentru evaluarea majorității bunurilor culturale mobile.

Abordarea prin venit include două metode de evaluare:

- metoda capitalizării venitului;
- metoda fluxului de numerar actualizat (analiza DCF).

Metoda capitalizării venitului se poate aplica numai dacă se poate estima fluxul de numerar anual viitor, de natura unei anuități fixe și dacă se poate estima o durată de viață utilă rămasă a bunului cultural. În situația în care se preconizează că fluxul de numerar anual viitor va fi fluctuant este adecvată aplicarea metodei fluxului de numerar actualizat (DCF).

Aplicarea metodei DCF impune ca fluxul de numerar previzionat să fie pozitiv; dacă se previzionează fluxuri de numerar negative sau nule, atunci bunul cultural trebuie evaluat în ipoteza vânzării.

Estimarea veniturilor, cheltuielilor aferente proprietarului, precum și rata de capitalizare/actualizare trebuie să fie argumentate în raportul de evaluare. Argumentarea trebuie să conțină cel puțin sursele de informații folosite, modul de verificare al acestora și modul de calcul, după caz.

3. Abordarea prin cost în cazul evaluării bunurilor culturale, evaluatorul estimează mai întâi costul de înlocuire al bunului cultural evaluat, la care face adăugiri pentru diferențele de valoare cauzată de toate formele deprecierei (pierderea unicității, pierderea vechimii).

Abordarea prin cost nu poate fi folosită în cazul bunurilor culturale clasate la Patrimoniul Național Cultural Mobil. În mod normal, abordarea prin cost nu este practică pentru evaluarea majorității bunurilor culturale mobile.

Evaluatorul trebuie să facă distincția între cele două tipuri de cost de nou – costul de înlocuire și, respectiv, costul de reconstruire – și să utilizeze unul dintre aceste tipuri, în mod consecvent, pe întreaga durată a analizei. În evaluarea bunurilor culturale tipul costului curent adecvat pentru formularea unei indicații asupra valorii acesteia este costul de reconstruire.

Nu este admisibilă stabilirea valorii unui activ prin media aritmetică sau media ponderată a două sau mai multe valori obținute din aplicarea unor abordări sau metode diferite de evaluare, cu excepția cazurilor în care reglementările legale impun în mod explicit efectuarea unei medii a valorilor. Analiza rezultatelor se bazează pe raționamentul profesional al evaluatorului.

Nu se va aplica o a doua abordare în evaluare, numai cu caracter formal, în cazul în care poate fi aplicată doar o singură abordare în evaluare, adecvată și bazată pe informații de piață suficiente, verificate și credibile.

Concluzii:

În cadrul analizei aspectelor generale privind evaluarea patrimoniului cultural istoric a României în față ni se așază tezaurul țării și suntem puși în față unei întrebări importante: poate fi oare cuantificată istoria unui

popor? Și dacă da, ce valoare au talentul, inspirația și munca? Cum se realizează expertiza bunurilor artistice și ce primează în stabilirea unei valori ?. Astfel, în baza celor prezentate anterior, putem observa că nu există o bază teoretică și practică a evaluării patrimoniului cultural și istoric, care ar prezenta pe deplin complexitatea și unicitatea acestor obiecte.

Concluzionând, evaluarea și valorificarea economică a patrimoniului cultural prezintă încă multe probleme nerezolvate care incită la noi cercetări în domeniu. Una din principalele provocări se referă la formularea unei metode (sau a unui complex de metode) îmbunătățite de evaluare a patrimoniului cultural.

Bibliografie:

1. Lege nr. 182/2000 privind protejarea patrimoniului cultural national mobil, republicata 2008
2. Legea nr. 422/2001 privind protejarea monumentelor istorice, publicată în Monitorul Oficial la data de 24 iulie 2001
3. Legea nr. 462/2003 publicată în Monitorul Oficial nr. 820 din 19 noiembrie 2003
4. Ordinul Ministerului Culturii și Cultelor nr. 2260/18.04.2008, publicat în Monitorul Oficial Partea I nr. 540 din 17 iulie 2008
5. Ordinul Ministerului Culturii și Cultelor nr. 2237/2007 publicat în Monitorul Oficial Partea I nr.220 din 16 martie 2005
6. Ordinul Ministerului Culturii și Cultelor nr. 2684/2003 publicat în Monitorul Oficial Partea I nr. 448 din 24 iunie 2003
7. H.G. 9/2009 privind organizarea și funcționarea Ministerului Culturii și Cultelor și Patrimoniului Național publicat în Monitorul Oficial Partea I nr. 38 din 21 ianuarie 2001
8. Informație cu privire la conferințele organizate de anevar <https://site2.anevar.ro/noutati/14-oct-2020-materialele-conferintei-evaluarea-bunurilor-din-patrimoniul-cultural-istoric-15> (accesat la 30.10.2020)
9. Îndrumar în evaluarea bunurilor culturale mobile <https://www.evaluari-arta.ro/anevar-evaluarea-bunurilor-culturale/> (accesat la 30.10.2020)